

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים**פרשת כי תבוא****"אַרְמֵי אֲבָד אָבִי"**

תאמר מפני שלבן בקש להרע ולא הרע כלום, לפיכך לא הוצרך הכתוב להזכיר ההצלה, אם כן מה תועלת לזכור דעת מחשבתו, וכו'.⁴

ובגור אריה (שם) בד"ה שלבן וכו', ומה שלא הזכיר שהקדוש ברוך הוא הצילו מיד ארמי (ויצא לא כד), כמו שזכר (פסוק ח) שהקדוש ברוך הוא גאלם מיד מצרים, הטעם כי לא ירצה לעשות שתי טובות ממנו, אלא כך פירושו וכו'.⁵ עכ"ל.

ג-

בספר דברי דוד (שם) בד"ה ארמי אובד אבי כו' לבן ביקש לעקור את הכל כו'. לשון 'אובד' כאילו אמר רוצה לאבד אבי. ונראה טעם למה אומר 'אובד' לשון הוה ולא 'אבד' לשון עבר, ויהיה פירושו שרצה לאבד אבי וכו'.⁶ **ואמר 'כי ארמי אובד אבי' תמיד הוא חושב מחשבות על זה, ע"כ אמר לשון 'הוה' כי לשון הוה משמש לשעבר וגם לעתיד בהרבה מקומות.** וכו'.⁷ עכ"ל.

ובספר נפלאות חדשות (שם) בד"ה ארמי אב"ד אב"י גימטריא עשרים, שנאמר "זה לי עשרים שנה עבדתיך" (ויצא לא מא) **בכולם בקש לבן לאבדו,** עכ"ל.

מבואר בדבריהם שלשון אובד הכוונה כאילו אמר רוצה לאבד, פי' כי תמיד הוא חושב מחשבות על זה והיה מבקש כל העשרים שנה לאבדו.

ומתיישב בזה מה שנתקשו בר"א מזרחי ובגור אריה, דמכיון שאינו קאי רק על מה שרדף אחריו, רק קאי על רדיפות הרבה שרדף אותו כל העשרים שנה והצלה זו לא נזכרה בפסוק בפירושו, ולכן לא הביאו. [גם י"ל דבמה שכתב בהמשך "וירד מצרימה" נזכרה הצלתו].

ד-

בספר חת"ס (שם) בד"ה ארמי אובד אבי ולא אבד, **כי עודנו עומד במרדו ומחשבתו לאבד, כי בכל דוד עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילינו מידם,** וכו'. עכ"ל.

ועדיין הדברים צ"ב דהא האי קרא קאי על לבן, ואיך אפשר לקיים מה שכתב שהוא עודנו עומד במרדו ומחשבתו לאבד, אף כי בכל דוד ודור עומדים עלינו לכלותינו, מ"מ הא הוא כבר אינו בעולם.

ה-

בשפת אמת (בא, תרמ"ד) בפסוק "ומלאו בתיך כו' אשר לא ראו אבותיך כו' עד היום הזה" (בא י ו). **פרשנו כבר כי אבותיו של הרשע רואין אחר מיתתם בגיהנם בעונש הבנים.** ונראה לבאר הענין דהמדה בבנ"י הוא שכשיש להם שמחה, הקדוש ברוך הוא מביא לאב ואם להיות להם חלק בשמחת בניהם. כדאיתא בזוה"ק (בלק) ע על פסוק "ישמח ישראל בעושייו"

ואין דבר זה ראי להיות מתחיל בגנאי ומסיים בשבח, ואחר כך יתחיל עוד בגנאי. אלא צריך שיהיה מתחיל בגננת ומסיים בשבח, שאם כן לא יהיה נזכר כאן קצה השפלות עם קצה הטובה הגדולה, לכן לא הזכיר שהציל אותן מלבן. וכך הם דברי רז"ל וכו'. עכ"ל.

⁶ **שם:** ותו יש מקשים למה לא נזכר כאן ההצלה שהציל הקדוש ברוך הוא ממנו. ונראה דלא בעי הכי אלא להזכיר חסד אל שהיו ישראל חייבים לסבול עול גלות שנאמר כי גר יהיה זרעך, ואמר שהוליד הקדוש ברוך הוא את ישראל למצרים לסבול עול גלות שם ולא היה מניחם בארץ אצל לבן לסבול גלות הנ"ל, ונותן טעם **דידע הקדוש ברוך הוא שאצל לבן לא היה כלל תקומה להם כי הוא ביקש לעקור הכל, ותחבולותיו היו ע"ז תמיד,** ובמצרים לא היה כן אף על פי שעינו אותם לא חשבו לאבדם מן העולם לגמרי כל זמן שהיו שם, ע"כ אמר כאן דבר זה לחסד אל, עכ"ל.

⁷ **שם:** ונמצא דה"ק לא הגלם בארם כי הוא מבקש לאבדם תמיד אלא וירד מצרימה' ששם עבדום ועינו אותם אבל לא ביקשו להרגם לגמרי. ע"כ סמך 'אובד אבי' אצל 'וירד מצרימה' להורות שבחר טפי במצרים מבארם לענין גלות שהיה חוב עליהם, ולא בא להזכיר ענין הגאולה מן ארם לפי שהיא נכללת במ"ש אח"כ גאולת מצרים על הגלות, ממילא נכלל דאלו היה הגלות, עכ"ל.

⁸ **זוהר (פנחס ריט ב)** ומנלן דאית לון לישראל לשתפא לקודשא בריך הוא ושכינתיה בחדוה דלהון דכתיב "ישמח ישראל בעושייו" (תהלים קמט ב), ההיא חדוה דישאל לאו איהו אלא בעושייו, בעושייו מבעי ליה אלא אלון קודשא בריך הוא ושכינתיה ואביו ואמו, דאף על גב דמיתו, קודשא בריך הוא אעקר לון מג"ע ואייתו לון עמיה לההוא חדוה לנטלא חולקא דחדוה עם

"וענית וְאִמְרַתְּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבָד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וְגו'" (כי תבוא כו ה).

ובפי' רש"י (שם) בד"ה ארמי אבד אבי - מזכיר חסדי המקום. **ארמי אובד אבי,** לבן בקש לעקור את הכל, כשרדף אחר יעקב (ע"י ויצא לא כד). ובשביל שחשב לעשות, חשב לו המקום כאלו עשה. **שבעובדי כוכבים חושב להם הקדוש ברוך הוא מחשבה [רעה] כמעשה¹: וירד מצרימה - ועוד אחרים באו עלינו לכלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים,** עכ"ל.

א-

במדרש שוחר טוב (תהלים ל ד) ר' נחמיה אמר חשב אדם לעבור עבירה, אין הקדוש ברוך הוא חושבה עד שיעשנה, ואם חשב לעשות מצוה ולא הספיק לעשותה, עד שלא עשאה, מיד הקדוש ברוך הוא כותבה כאילו עשאה. שנאמר "וישמע ויכתב [ספר] זכרון לפניו ליראי [ה'] ולחושבי שמו" (מלאכי ג טז), **אבל בנכרי אם חשב לעשות רעה, אפילו לא עשאה, הקדוש ברוך הוא חושבה כאילו עשאה, שנאמר "ארמי אובד אבי" (כי תבוא כו ה), וכי איבד לבן ליעקב, אלא על ידי שחשב לאבדו חישב לו הקדוש ברוך הוא כאילו איבדו וכו',** עכ"ל.

"וַיִּקֶם בְּלֶקְ בֶּן צְפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל" וכו', (יהושע כד ט) ע"כ.

וברד"ק (שם) בד"ה וילחם בישראל, והנה לא ראינו בתורה שנלחם בלק עם ישראל גם יפתח אמר אם נלחם בנו (ע"י שופטים יא כה), **אלא פירושו זו המלחמה עשה ששלח לבלעם לקלל אתכם, והראה מתוך מעשיו כי אילו היה יכול להלחם אתכם היה נלחם, כמו שכתוב "אולי אוכל נכה בו" (בלק כב ו) המחשבה חשבה הכתוב למעשה,** עכ"ל.²

ב-

בר"א מזרחי (שם) בד"ה לבן בקש לעקור את הכל, כשרדף אחר יעקב, ובשביל שחשב לעשות, חשב לו המקום כאילו עשה. בספרי³. ויהיה "אובד" לפי זה פועל יוצא, כאילו אמר, ארמי מאבד אבי וכו'. **והנה כבר פירש רש"י ש"וירד מצרימה" אינו דבק עם הקודם לו, רק הוא דבור בפני עצמו, כאילו אמר, וחוף מלבן שבקש לאבד את אבי, וכל אשר לו, באו עוד אחרים לכלותינו, כי ירד אבי למצרים - וירעו אותנו המצרים ויענונו וגו'. אך קשה,** אם "ארמי אובד אבי" הוא לבן, שבקש לעקור הכל, והזכיר אותו בהבאת הבכורים, כדי להזכיר חסדי המקום, למה לא הזכיר אחריו "ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע" (ויצא לא כד), שהוא החסד שעשה עמנו והצילנו מידו, כמו שהזכיר אחר "וירעו אותנו המצרים וגו' וישמע ה' את קולינו וגו' ויוציאנו ה' ממצרים", אבל הזכיר הרעה ולא ההצלה, אם

¹ **תוספות** (קידושין טל ב) ד"ה מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה - ובעובדי עבודת כוכבים איפכא מחשבה רעה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה דכתיב "מתחם אחיך יעקב תכסך בושח ונכרת לעולם" (עובדיה א י) **ולא מצינו שעשה עשו ליעקב שום רעה, אלא מחשבתו הרעה אשר חשב עליו מצרפה הקדוש ברוך הוא למעשה,** וכו', עכ"ל. וכ"ז הוא **בירושלמי** פאה (פ"א ה"א) ע"י"ש.

² **באמרי אמת ליקוטים** (יהושע כד ט) בד"ה ויקם בלק וכו', **הלא לא נלחם כלל, אך בגוי מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה,** עכ"ל.

³ ספרי (פיסקא שא) ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אובד אבי, מלמד שלא ירד אבינו יעקב לארם אלא על מנת לאבד ומעלה על לבן הארמי כאילו איבדו, ע"כ.

⁴ **שם:** **אבל אם נפרש ש"וירד מצרימה" דבק עם הקודם לו, כאילו אמר ולבן בקש לעקור את הכל ולא עלה בידו, רק ניצל ממנו וירד למצרים, ושם עוד הרעו אותנו המצרים ויענונו וישמע ה' את קולנו וניצלנו גם מהם. וניצלנו מטענת החכם הנזכר, ומטענתנו זאת,** עכ"ל.

⁵ **שם:** אלא כך פירושו מתחלה היה ארמי אובד אבי לגמרי, וירד מצרימה, גם שם עינו אותו, עד שגאלם הקדוש ברוך הוא. והנה העלם מן המות שהיה בו בתחלה - אל הטובה הגמורה שעכשיו הם בה. ואילו אמר שהקדוש ברוך הוא הצילם מיד לבן, היה לפי זה "ארמי אובד אבי" דבר בפני עצמו, "וירד מצרימה" דבר בפני עצמו, וזה אינו, כי רוצה להגידי תכלית הרעה שהיינו בו בימי יעקב, שהיה ארמי אובדו, ועכשיו נתן לנו ארץ טובה. ולא בא להזכיר רק המעלה שיש לנו עכשיו על המדריגה שהיה לנו בימי יעקב, שהיה ארמי אובד אבי. וזהו שאמרו בערבי פסחים (פסחים קטו א) מתחיל בגנאי ומסיים בשבח.

(תהלים קמ"ב), שבנ"י מחזירין השמחה לשמים, ולכן הקדוש ברוך הוא משמח לאבותיהם. אבל כשיש ח"ו יסורים וצער לבנ"י, אין הקדוש ברוך הוא מראה לאבותיהם רק "עמו אנכי בצרה" (תהלים צ"א טו) ע"ש. **ונראה דברשעים המדה להיפוך, והטעם ע"פ מאמרים ז"ל בבני ישראל הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה, וברשעים מצרפין מחשבה רעה למעשה ע"ש. וכל עובדא טובה או רעה נראה שנמצא מזה שורש באבות, רק שיצא עתה בזרעם לפועל אבל בכח נמצא הכל בהאבות. ולכן כשזוכה הצדיק לשמחה יש בזכות זה חלק במחשבה באבותיו ומצרפו הקדוש ברוך הוא למעשה, וניתן להאבות חלק בהשמחה. משא"כ בעונש אין המחשבה נחשב. וברשעים להיפוך כנ"ל, עכ"ל.**

מבואר בדבריו דכל עובדא טובה או רעה שנמצא ממנה שורש אצל האבות, יוצא בזרעם אל הפועל מכחם. וכשם שמצינו שהקב"ה מצרף מחשבה למעשה ומעניש עליה, לפי שהיא תחילת וראשית המעשה, כך היא גם כן המידה לגבי השורשים הרעים שהשרישו האבות שע"כ גורמים לבניהם שיעשו, שיענשו עליהם.

ויש לפרש על דרך זה מה שכתב בחת"ס, שנחשב שעודנו עומד במרדו ומחשבתו לאבד וכו', עפ"י ממה שנתבאר **שכל עובדא טובה או רעה נראה שנמצא מזה שורש באבות, רק שיצא עתה בזרעם לפועל, אבל בכח נמצא הכל בהאבות.** וכמו כן מה שבכל דוד ודור עומדים עלינו לכלותינו, הוא מכח אבותיהם, פ"י שהשורש היה בהם ויצא עתה לפועל על ידי זרעם.

ה-ה

ולהמתבאר דמה שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, הוא משום דשורש כבר היה אצל האבות, רק שיצא עתה בפועל בזרעם, וכמו שכתב בשפת אמת לגבי מצרים, וכמו שנתבאר בחת"ס לגבי לבן הארמי. אי"כ י"ל דאף דצרות מצרים וצרת לבן כבר עברו, מ"מ יש לבקש עליהם רחמים, משום שגם הצרות של עכשיו הם פרי מחשבתם, ושייך לבקש עליהם רחמים ומייושב שפיר קושיית המהרש"א ודו"ק.

ט-ט

"וַיִּשְׁבֹּת עִמּוֹ יָמִים אֶחָדִים עַד אֲשֶׁר תָּשׁוּב חַמַּת אַחִיד: עַד שׁוּב אֶף אַחִיד מִמֶּךָ וְגו' ע"כ (תולדות כז מד-מה).

במדור רבה (פרי סז אות ז) עד אשר תשוב חמת אחיד, בצדקתה אמרה עד אשר תשוב חמת אחיד, והוא לא עשה כן, אלא "ויטרוף לעד אפו ועברתו שמרה נצח" (עמוס א יא) וכו', ע"כ.

ובידי משה על המד"ר (שם), בד"ה והוא לא עשה כן וכו', פ"י שרבקה אמרה עד שוב אף אחיד ממך, עדי"ר שאמרו כמים פנים וגו', אי"כ בזאת תדע כי שב אף אחיד, כשלא יהיה לך צד שנאה עליו, אז ע"כ גם הוא אין לו שנאה עליך, ואי"כ בזה הסימן ידע יעקב שהלך לעשו לבטח, שהשנאה הלך מלב יעקב, ובעשו כתיב "ויטרוף לעד" (עמוס א יא), ש"מ שעדיין עברתו שמורה וק"ל, עכ"ל.

הנה מש"כ בידי משה, ובעשו כתיב ו"יטרוף לעד" ש"מ שעדיין עברתו שמורה, צ"ב דהא קרא על זרעו ויוצאי חלציו קאי ולא על עשיו, רש"י (שם) על רדפו בחרב אחיו - שנאמר "פן בחרב אצא לקראתך" (חקת כ יח), אי"כ היכן מבואר שעברתו של עשו שמורה.

ולהמתבאר דכל שיש בכח ובשורש אצל האבות יוצא לפועל אצל זרעם מכחם, יל"פ על דרך זה מש"כ בידי משה שעדיין עברתו שמורה, והוא מה שכתב אצל זרעו ויטרוף לעד, פ"י דזה הוא ראיה דכח זה נשאר אצל עשו, ולכן עברתו שמרה נצח, ודו"ק.

בספר שפתי כהן (שם) בד"ה "עד אשר תשוב חמת", היא סבורה שתשיב חמתו ורוח הקודש צווחת ואומרת "ויטרוף לעד אפו ועברתו שמרה נצח" (עמוס א יא), יעשה שלא ישכת, קרא לארצו שעיר על שלקח הברכה בעורות גדיי העזים (עי' תולדות כז טו) והיו ידיו שעירות (שם כג), ולשדהו קרא שדה אדום על שלקח הבכורה בתבשיל אדום (שם כה ט), עכ"ל.⁹

-לתגובות בתא קולי: 6243666-2-152-
-ובפקס: 6243666-2-153-

ויש לפרש על דרך זה מה שכתב בחת"ס, שנחשב שעודנו עומד במרדו ומחשבתו לאבד וכו', עפ"י ממה שנתבאר **שכל עובדא טובה או רעה נראה שנמצא מזה שורש באבות, רק שיצא עתה בזרעם לפועל, אבל בכח נמצא הכל בהאבות.** וכמו כן מה שבכל דוד ודור עומדים עלינו לכלותינו, הוא מכח אבותיהם, פ"י שהשורש היה בהם ויצא עתה לפועל על ידי זרעם.

ו-ו

"וַיִּצְוּ אֹתָם לְאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֹדְנֵי לְעֵשׂוֹ כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם לָבָן בְּרִיתִי וְגו' ע"כ (וישלח לב ה).

בזוהר (וישלח קסו ב) אמר רבי יהודה מאי חמא יעקב דשדר ליה לעשו ואמר עם לבן גרתי, וכי מה עביד בשליחותיה דעשו מלה דא, אלא לבן הארמי קליה אזיל בעלמא דלא הוה בר נש דישתזיב מניה דהוא הוה חרש בחרשין ורב בקוסמין **ואבוי דבעור הוה ובעור אבוי דבלעם** דכתיב "בלעם בן בעור הקוסם" (יהושע יג כב) ולבן חכם בחרשין וקוסמין יתיר מכלהו, ועם כל דא לא יכיל ביעקב, ובעא לאובדא ליעקב בכמה זיינין, הדא הוא דכתיב "ארמי אובד אב"י" (כי תבוא כו ה), וכו' ע"כ.

ומבואר בדברי הזוהר כי בלעם הרשע היה נכד של לבן. **ובסוטה** (יא א) "הבה נתחכמה לוי" וכו', א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי, שלשה היו באותה עצה בלעם ואיוב ויתרו וכו', ע"כ. מבואר דבלעם שהיה מזרעו של לבן היה באותה עצה לכלות את בני ישראל, [ואולי זה כוונת רש"י שכתב **ועוד אחרים באו עלינו לכלותנו**, והוא על ידי בלעם].

וי"ל דמה שבלעם הרשע יעץ כנגד עם ישראל וביקש לאבדם, היה מכח אותו שורש של לבן זקנו שבקש לאבדם, ועדיין לא נשלמה הצלתם מלבן וממחשבתו, לפי שעדיין קיים אצל זרעו. ומטעם זה לא שייך לכתוב הצלתם מיד לבן כדרך שכתוב הצלתם ממצרים.

ז-ז

"וְאָמַרְתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הִקְדַּשׁ מִן הַבֵּית וכו' לא עֲבָרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שִׁכַּחְתִּי" ע"כ (כי תבוא כו יג).

ובפי' רש"י (שם) לא עברתי ממצותיך - לא הפרשתי ממין על שאינו מיונח ומן החדש על הישן: ולא שכחתי - מלברך על הפרשת מעשרות, עכ"ל.

סוטה (לב ב) תניא רשב"י **אומר אדם אומר שבחו בקול נמוך, וגנותו בקול רם.** שבחו בקול נמוך מן וידוי המעשר, גנותו בקול רם ממקרא ביכורים. וגנותו בקול רם והאמר רבי יוחנן וכו'. **לא תימא גנותו אלא אימא צערו**, כדתניא "וטמא טמא יקרא"

הברכות שלקח עורות גדיי העזים שיהא נראה שיעיר כמוהו ויתברך מאביו. וקרא שדהו שדה אדום לזכור מהבכורה כי בא מן השדה ונתן לו מן האדום לחם ונזיד עדשים ולקח הבכורה ואלה שמות אשר שם לו כי עברתו שמרה נצח עכ"ד. ועפ"י נאמר שכונת הכתוב וישלח יעקב מלאכים אל עשו. וכי תימא מה זה היה ליעקב אע"י להחזיק באזני כלב בשליחו זה על כן יאמרו דמיד הוה ועוררתיה לזה **אומר ארצה שעיר שדה אדום הביטה וראה כי לא יישן ועשה סימן לזכור עבירה והעם שקרא ארצה שעיר שדה אדום לזכור תמיד מהברכות והבכורה.** וכשמוע יעקב אע"ה כן הוצרך קדמי לרשיעא דברון הזה אולי ינוח לו, עכ"ל.

קודשא בריך הוא ושכינתיה כמה דאת אמר "העושו יגש חרבו" (איוב מ יט), ע"כ.

⁹ **בשפתי כהן** (וישלח לב ז) וקרא לארצו ארץ שעיר על שם שלקח יעקב הברכות על ידי עורות גדיי העזים, כדי שיהיו ידיו שעירות ולקח ממנו הברכות, וקרא לשדהו שדה אדום על שם שרימחו בתבשיל אדום ולקח ממנו בו הבכורה, כל זה עשה בעברתו, לפי שעברתו שמרה נצח, כדי שלא ישכח לא הוא ולא זרעו, ושם המשטמה בלבו ובלב זרעו, וכו' עכ"ל. בספר **פני דוד להחיד"א** (וישלח אות יז) ואפי' במ"ש המפרשים דעשו ברשעו ושנתאו לזכור תמיד אשר עשה לו יעקב אע"ה קרא ארצו שעיר לזכור ענין